

Nr 101.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen; given Stockholms slott den 25 februari 1921.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Nils Hansson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1921.

Närvarande:

Statsministern VON SYDOW, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON.

Departementschefen, statsrådet Hansson, anförde:

I proposition den 6 februari 1917, nr 45, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att till odlare av sockerbetor för deras räkning under år 1917 utbetala ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av dåvarande chefen för jordbruksdepartementet förordats i det vid propositionen fogade ut-

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 89 häft. (Nr 101.)

1

*1917 års
beslut.*

drag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden — antaga ett propositionen bilagt förslag till kungörelse angående viss nedsättning av sockerskatten.

I fråga om de omständigheter, som föranledde berörda proposition, får jag erinra om följande.

Den 27 juni 1916 utfärdades förordning (nr 227) angående maximipris å socker och sirap. Priset å socker hade dessförinnan så till vida varit reglerat, att svenska sockerfabriksaktiebolaget den 4 augusti 1914 utfäst sig att icke höja prisen på raffinadsocker i annan mån än som kunde betingas av ökade tillverkningskostnader.

Under hösten 1916 inkommo framställningar dels från de båda i propositionen omförmälda sockerbolagen om höjning av maximipriset å socker på grund av ökade tillverkningskostnader, dels ock från sockerbetsodlarna om medverkan för åstadkommande av högre pris för till sockerbolagen levererade betor. Sedan i dessa frågor utredning verkstälts genom särskilda sakkunniga, fann chefen för jordbruksdepartementet frågan om höjda betpris böra bedömas ur synpunkten av att säkerställa en så stor sockerbetsodling, att det kunde antagas, att med normal skörd landets behov av socker för nästkommande konsumtionsår bleve fyllt. Departementschefen tillstyrkte för ernående härav viss höjning av betpriset för år 1917. Då det under de vid denna tidpunkt rådande förhållandena på livsmedelsområdet vore synnerligen önskligt att icke fördyra hushållssockret, borde bolagens gottgörelse för betprisets höjning allenast till mindre del uttagas genom höjning av maximipriset å socker. Återstoden kunde åstadkommas dels genom särskild tilläggsavgift vid försäljning av socker till industrier och restauranger, därom Kungl. Maj:t redan den 3 februari 1917 (nr 34) utfärdat kungörelse, dels ock genom viss sänkning av den enligt förordningen den 15 december 1914 (nr 416) utgående sockerskatten.

I enlighet härmed innehöll Kungl. Maj:ts proposition förslag, att sockerskatten under tiden från och med den 1 mars 1917 till och med den 31 oktober samma år skulle utgå med 11 öre för kilogram, dock att för socker från de mellansvenska fabrikerna skatten skulle under samma tid utgå med endast 5 öre för kilogram.

Riksdagen biföll icke Kungl. Maj:ts proposition oförändrad. I skrivelse den 3 mars 1917, nr 27, anmälde nämligen riksdagen, att riksdagen — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att, utöver gällande kontraktspris jämte odlingsbidrag av 40 kronor per odlad hektar, till odlare av sockerbetor för deras räkning under år 1917 utbetala er-

sättning med 60 öre per deciton betor, samt att av sålunda utfäst högre ersättning åt betodlarna ingen ökning av då gällande maximipris å socker måtte föranledas — antagit författning angående viss nedsättning av sockerskatten av innehåll, att från dag, som Kungl. Maj:t bestämde, till och med den 31 oktober 1917 skatt skulle erläggas med $10\frac{2}{3}$ öre för kilogram, dock att för socker från de mellansvenska fabriker skatten skulle under samma tid utgå med $4\frac{2}{3}$ öre för kilogram.

Kungörelse angående nedsättning av sockerskatten i överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdades den 3 mars 1917 (nr 66).

Sedan från de båda sockerbolagen framställningar inkommit med begäran, att ersättning måtte beredas dem för den höjning i tillverkningskostnader, som vore att förutse vid avarbetandet av 1917 års sockerbetskörd, tillkallades den 30 oktober 1917 särskilda sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag angående skäligt pris å socker jämte eventuellt andra produkter vid sockertillverkningen under konsumtionsåret 1917—1918 samt till erforderliga åtgärder från statens sida för främjande av den inhemska sockerproduktionen för konsumtionsåret 1918—1919 ävensom vad med dessa frågor ägde sammanhang.

Redan i november 1917 inkommo de sakkunniga med förslag till omedelbar höjning av maximipris å socker och sirap för täckande av ökade kostnader för förädling av 1917 års vitbetskörd. I enlighet med detta förslag fastställde Kungl. Maj:t genom förordning den 23 november 1917 (nr 760) förhöjt maximipris å socker och sirap.

Efter det 1917 års sakkunniga verkställt åtskilliga undersökningar för beräkning av kostnaderna för odling av sockerbetor år 1918, förklarade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet vid en överläggning med representanter för Skånes betodlars centralförening, att departementschefen funnit sig böra tillstyrka, att statens åtgärder för sockerbetsodlingens främjande sagda år måtte grundas på, att priset å sockerbetor med en sockerhalt av 16 procent skulle utgå vid så kallad höstleverans med 5 kronor 10 öre för deciton.

1918 års
beslut

För beredande av tillgång för gottgörande av den med sålunda ifrågasatt höjning av betpriset förenade merkostnad vid inköp av 1918 års betskörd föreslogo de sakkunniga förnyad nedsättning av sockerskatten, förhöjning av maximipris å socker samt anlåtande av förut omnämnda tilläggsavgift för socker till industriellt behov, restauranger m. m., vilken avgift uttogs av folkhushållningskommissionen i form av s. k. lösenavgifter. Härigenom skulle dock ej hela merkostnaden för

1918 års betskörd bliva täckt. Återstoden skulle uttagas under konsumtionsåret 1918—1919.

I statsrådsprotokollet över jordbruksärenden till proposition den 22 februari 1918, nr 103, framlades de sakkunnigas utredningar. Departementschefen meddelade, att med svenska sockerfabriksaktiebolaget träffats överenskommelse att avsluta kontrakt om betodling år 1918 på grundval av det av departementschefen tillstyrkta betpris. Den slutliga prövningen av bolagets vinstmarginal skulle tillkomma Kungl. Maj:t, sedan värdering av bolagets tillgångar blivit slutförd. Från det mellansvenska bolaget mötte ej någon betänklighet mot att avsluta kontrakt om sockerbetsodling.

I fråga om åtgärder för bolagens gottgörelse för de högre betprisen vid inköp av 1918 års skörd anslöt sig departementschefen i huvudsak till de sakkunnigas förslag.

I propositionen föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att till odlare av sockerbetor för deras räkning under år 1918 utbetala ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för jordbruksdepartementet förordade grunder — antaga propositionen bilagt förslag till kungörelse angående viss nedsättning av sockerskatten, innehållande att skatten skulle från och med den dag under år 1918, Kungl. Maj:t bestämde, till och med den 31 oktober samma år utgå med 6 öre för kilogram, dock att för det socker, som tillverkades vid de redan anlagda råsockerfabrikerna i Östergötland och Västergötland samt på Öland och utlämnades till fritt bruk antingen omedelbart från samma fabriker eller från raffinaderiet i Lidköping efter där verkställd raffinering, skatten under omförmälda tid skulle utgå med 2 öre för varje kilogram.

I särskild proposition, nr 106, föreslog Kungl. Maj:t därjämte riksdagen medgiva viss höjning av de jämlikt förenämnda kungörelsen den 3 februari 1917 bestämda lösenavgifter vid rekvisition av socker för industriell eller hantverksmässig tillverkning eller för hotell eller restaurang eller annat dylikt näringsställe. De förhöjda avgifterna skulle gälla längst till den 1 mars 1919.

I skrivelser nr 77 och 88 anmälde riksdagen, att dessa propositioner blivit av riksdagen bifallna.

Därefter utfärdades den 22 mars 1918 ny förordning angående maximipris å socker och sirap (nr 158) och kungörelse angående viss nedsättning av sockerskatten (nr 159) samt den 9 april 1918 ny kun-

görelse angående lösen för bevis om godkännande av socker för viss användning (nr 172).

1919 års
bestut.

Jämväl för utredning angående behövlige åtgärder från statens sida i fråga om skäligt pris å socker under konsumtionsåret 1918—1919 och för främjande av den inhemska sockerproduktionen för konsumtionsåret 1919—1920 tillkallades sakkunniga.

I promemoria den 21 december 1918 framhöll dessa sakkunniga, att de merkostnader för 1919 års betodling, som säkerligen bleve ofrånkomliga, syntes böra huvudsakligen uttagas genom förhöjt sockerpris redan under det då påbörjade konsumtionsåret. För att kostnaderna skulle fördelas på så lång period som möjligt, funno de sakkunniga önskvärt, att förhöjt pris, varom de sakkunniga framlade approximativ beräkning, trädde i tillämpning redan från och med den 1 januari 1919.

Med anledning härav utfärdades den 31 december 1918 förordning (nr 1033) angående höjda maximipris å socker och sirap, att tillämpas från 1919 års början.

På grundvalen av utredningar genom de sakkunniga upptogos därefter förhandlingar med representanter för betodlarna angående betopriset för 1919 års skörd, varvid departementschefen den 21 januari 1919 förklarade sig villig att tillstyrka erforderliga åtgärder från statens sida för att betodlarna måtte tillförsäkras ett pris av 7 kronor 50 öre vid höstleverans för betor med 16 procents sockerhalt. Betodlarnas representanter förklarade sig emellertid icke kunna godkänna detta pris.

Beträffande den ersättning, som borde beredas sockerbolagen för täckande av dels den återstod av merkostnaderna för konsumtionsåret 1918—1919, vilken icke ersatts genom de i propositionen nr 103 vid 1918 års riksdag angivna åtgärder, dels ock merkostnaderna för 1919 års betskörd, framlade de sakkunniga kalkyler och förslag i promemoria den 31 januari 1919.

Jämte det de sakkunniga hemställde, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att dittills utgående lösenavgifter för s. k. industri- och restaurangsocker även måtte upptagas för tiden från och med den 1 mars 1919 till samma datum 1920 samt att skatten för inom riket tillverkat socker mellan den 1 april och 31 oktober 1919 måtte nedsättas med 5 öre per kilogram, hemställde de tillika, att staten gentemot sockerbolagen måtte ikläda sig garanti för sådana av Kungl. Maj:t godkända kostnader för inköp av 1919 års betskörd och dennas förädling, som möjligen icke täcktes av härför av bolagen på förhand mot redovisningsskyldighet uppburna medel och av den skattelindring, som riksdagen kunde komma

att besluta, och som icke heller kunde uttagas vid det framställda sockrets försäljning.

Den 14 februari 1919 anmälde dåvarande chefen för jordbruksdepartementet dessa ärenden för Kungl. Maj:t och uttalade därvid, att omständigheterna vore sådana, att statsmakterna icke kunde undgå att vidtaga åtgärder för att åtminstone det oundgängligaste behovet av socker bleve även för konsumtionsåret 1919—1920 tryggt genom produktion inom landet. I avseende å det betpris, som härvid borde tagas till utgångspunkt, vidhöll departementschefen förenämnda vid överläggningarna med betodlarnas representanter av honom godtagna pris. Det kunde icke förutsättas, att sockerbolagen skulle befinnas villiga att avsluta kontrakt om betodling på dessa villkor, därest icke staten lämnade någon säkerhet för att bolagens kostnader bleve på den ena eller andra vägen täckta. Denna säkerhet torde liksom de senaste åren beredas genom särskilda, av de förhandenvarande förhållandena betingade anordningar och således icke åstadkommas genom ett frigivande av prisbildningen. Vad beträffade de åtgärder, som de sakkunniga förordat för att bereda sockerindustrien den erforderliga kostnadsersättningen, framhöll departementschefen, att desamma så till vida närmare överensstämde med de förhållanden, som varit rådande före kristiden, att den vida övervägande delen av ersättningen beräknades skola utgå genom de höjda maximiprisen från 1919 års början. Departementschefen anslöt sig i allt väsentligt, såsom rörande lösenavgifternas uttagande, sockerskattens nedsättning och lämnandet av viss garanti åt sockerbolagen, till vad de sakkunniga sålunda föreslagit. Dock ansåg departementschefen, att den föreslagna garantin beträffande svenska sockerfabriksaktiebolagets betodling borde begränsas att gälla en betareal av högst 32,000 hektar.

Vad särskilt beträffar den nu för första gången ifrågasatta formen av garanti åt bolagen, så förklarade sig departementschefen finna denna lämplig med hänsyn till de särdeles ovissa förhållandena och med fästet avseende vid att bolagens vinstmöjligheter under kristiden begränsats genom statens kontroll. De merkostnader, som genom denna garanti skulle ersättas, borde beräknas i jämförelse med en av de sakkunniga framlagd tablå — intagen i statsrådsprotokollet till proposition nr 88 år 1919 — och skulle godkännas av Kungl. Maj:t jämväl i fråga om avskrivningar, avsättningar och vinstutdelning för den tid, garantin omfattade. Det låte sig icke förutsägas, i vad mån den garanti, staten skulle lämna, komme att medföra befogade ersättningskrav från bolagens sida. På denna fråga spelade nämligen in en mängd omständigheter.

som icke kunde bedömas. Då redan genom prisen å sockerprodukterna mer än full ersättning för de ökade inköpskostnaderna för 1919 års betskörd bereddes bolagen, kunde det inträffa, att bolagen i förväg uppbure större belopp än de vid en slutlig avräkning kunde finnas berättigade till. Departementschefen ville med anledning härav framhålla, att de av bolagen såsom överpris och minskad sockerskatt i förskott uppburna medlen skulle jämte därå löpande ränta av bolagen fonderas mot framtida redovisningsskyldighet. Vad de av lösenavgifter inflytande beloppen beträffade, skulle de icke till bolagen utbetalas, förrän avräkning skett.

I proposition den 14 februari 1919, nr 88, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att till odlare av sockerbetor för deras räkning under år 1919 utbetala ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för jordbruksdepartementet förordade grunder — staten måtte gent emot bemälda bolag ikläda sig garanti för sådana av Kungl. Maj:t godkända kostnader för inköp av 1919 års betskörd och dennas förädling, som möjligen icke täcktes av härför av vederbörande bolag på förhand mot redovisningsskyldighet uppburna medel, däri inbegripen den särskilda skattelindring för tiden intill den 1 november 1919, som riksdagen kunde komma att besluta, och som icke heller kunde uttagas vid det framställda sockrets försäljning.

I skrivelse den 28 februari 1919, nr 35, anmälde riksdagen, att denna proposition bifallits.

Riksdagen biföll även särskilt avlätna propositioner, nr 89, angående medgivande till höjning av lösenavgift för godkännande av rekvisition av socker för industriell tillverkning m. m. samt nr 90 angående nedsättning av sockerskatten med 5 öre från och med den dag under år 1919, Kungl. Maj:t bestämde, till och med den 31 oktober samma år. Kungörelser härom utfärdades den 28 februari 1919 (nr 63) och den 14 mars 1919 (nr 100).

Det bör här även erinras, att Kungl. Maj:t den 16 maj 1919 till riksdagen avlät proposition, nr 405, angående införselmonopol å socker. Såsom motivering härtill anfördes, att, när den med stöd av förfoganderättslagen anordnade statliga regleringen av sockerkonsumtionen komme att upphöra och försäljningen av importerat socker bleve fri, det vore att befara, att, därest det importerade sockret då kunde säljas i Sverige till billigare pris än det inhemska, stor förlust skulle åsamkas statsverket till följd av statsgarantin till sockerbolagen. Det framstode

på grund härav som en av nödig försiktighet förestavad åtgärd, att staten ägde i sin hand ett medel att under dylika förhållanden reglera importen av och därmed ock de inhemska prisen å socker.

Riksdagen lämnade i skrivelse nr 362 det i propositionen begärda bemyndigandet för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena så påkallade, för tiden till och med den 31 oktober 1920 föreskriva, att införsel till riket icke finge äga rum av annan än staten eller den eller dem, åt vilken eller vilka Kungl. Maj:t överläte sådan rätt.

Den 16 juli 1919 (nr 435) utfärdades förordning om dylikt införselmonopol att gälla tillsvidare till och med den 31 oktober 1920. Samma den 16 juli utfärdades även kungörelse (nr 434) om upphävande av regleringen av sockerkonsumtionen från och med den 1 augusti 1919.

Den 26 juli 1919 träffades avtal med svenska sockerfabriksaktiebolaget angående utövande till och med den 31 oktober 1920 av importmonopolet. I detta avtal bestämdes, att fråga om import av socker skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning samt att staten iklädde sig garanti för sådana av Kungl. Maj:t godkända kostnader för av bolaget på Kungl. Maj:ts anmodan verkställd import och förädling av utländskt socker, som icke kunde uttagas vid sockrets försäljning.

Under avtalstiden har bolaget med anledning av detta avtal importerat tillhoppa 60,000 ton socker. Att importen blev så betydande, sammanhängde med den efter sockerransoneringens upphävande osedvanligt stora efterfrågan å socker.

Den 12 januari 1920 tillkallades ånyo sockersakkunniga för utredande av vissa förhållanden, som sammanhängde med förberörda, av staten för år 1919 gent emot sockerbolagen åtagna garanti, samt frågan, huruvida några åtgärder från statens sida beträffande sockerbetsodlingen och prisen å socker m. m. behövde eller lämpligen borde fortfarande vidtagas.

I promemoria den 27 januari 1920 yttrade sig de sakkunniga, bland annat, om prissättning å socker. Därest utöver då införda 25,000 ton socker ytterligare import till pris betydligt överstigande det inhemska bleve erforderlig, nödvändiggjorde detta höjning av maximiprisen. Därtill komme, att försiktigheten bjöde att icke avvisa tanken på åtgärder för fortsatt inflytande å prisbildningen å socker inom landet. Under dessa omständigheter ansåge de sakkunniga sockerpriset böra genast sättas något högre än som vore behöfligt med hänsyn allenast till förhållandena under då pågående konsumtionsåret. Härigenom skulle statsverket tillgodoföras ett överskott å sockerförsäljning, som kunde reserveras för nästa konsumtionsår.

Med anledning av vad sålunda föreslagits, utfärdade Kungl. Maj:t den 30 januari 1920 ny förordning (nr 17) angående förhöjt maximipris å socker.

Beträffande pris och övriga villkor för 1920 års betodling ägde förhandlingar rum mellan svenska sockerfabriksaktiebolaget och betodlarna, vilka sistnämnda framlagt kalkyler, utvisande att priset borde bliva detsamma som för år 1919 eller vid 16 procents sockerhalt i betorna 7 kronor 50 öre per deciton vid höstleverans. Bolaget förklarade sig icke göra någon invändning mot bibehållande av samma pris, som upptagits i 1919 års kontrakt för betodlingen. Även i avseende å övriga bestämmelser stannade förhandlingarna vid, att för år 1920 inga förändringar borde göras i 1919 års kontrakt, dock kunde enighet icke ernås i frågan om fördelningen mellan betodlarna och bolaget av kostnaderna för järnvägsfrakten för betorna.

Med anledning av från svenska sockerfabriksaktiebolaget därefter framställd anhållan, att statlig garanti måtte beredas bolaget jämväl för 1920 års betskörd, yttrade sig de sakkunniga den 1 mars 1920, därvid de för sin del förordade fortsatt garanti åt sockerbolagen av samma innebörd som för året 1919—1920.

Den 5 mars 1920 anmälde dåvarande departementschefen ärendet för Kungl. Maj:t och framhöll därvid i huvudsak följande. Svenska sockerfabriksaktiebolaget hade — efter hänvändelse i ämnet av t. f. chefen för jordbruksdepartementet — förklarat sig villigt att låta i betodlingskontrakten för år 1920 även rörande järnvägsfrakterna för sockerbeter samma bestämmelser gälla som år 1919. Beträffande frågan om beredande åt sockerbolagen av viss garanti för inköp av 1920 års betskörd och dennas förädling anslöt sig föredragande departementschefen till och åberopade vad de sakkunniga därom anfört. Då det syntes önskvärt, att sockerbetsodlingen kraftigt utvecklades för att så vitt möjligt göra import — som ogynnsamt påverkade landets valutaförhållanden — obehörlig eller i varje fall starkt reducerad, borde emellertid den för 1919 års garanti bestämda arealbegränsningen icke vidhållas beträffande 1920 års odling. I fråga om de ekonomiska konsekvenserna för staten av den nya garantin hänvisade departementschefen till de medel, som genom sockerprisens höjning kunde tillgodokomma bolagen. Vidare hade staten medel att skydda sina intressen genom att även i fortsättningen upprätthålla importmonopol å socker och handhava den inhemska prissättningen.

I ärendet avlätos den 5 mars 1920 två propositioner till riksdagen. I den ena, nr 198, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 89 häft. (Nr 101.) 2

sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att till odlare av sockerbeter för deras räkning under år 1920 utbetala ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för jordbruksdepartementet i statsrådsprotokollet förordade grunder — staten måtte gent emot bemälda bolag ikläda sig garanti för sådana av Kungl. Maj:t godkända kostnader för inköp av 1920 års betskörd och dennas förädling, som icke täcktes av härför av vederbörande bolag på förhand mot redovisningsskyldighet uppburna medel och som icke heller kunde uttagas vid det framställda sockrets försäljning. I den andra propositionen, nr 188, begärde Kungl. Maj:t förlängning till och med den 31 oktober 1921 av rätten att föreskriva importmonopol å socker.

Jämlikt skrivelser den 23 mars 1920, nr 102, och den 10 april 1920, nr 124, biföll riksdagen båda propositionerna.

Därefter utfärdades den 9 augusti 1920 ny förordning (nr 535) angående maximipris å socker samt den 22 oktober 1920 förordning (nr 690) angående fortsatt tillämpning av förordningen den 16 juli 1919 (nr 435) angående införselmonopol å socker.

1921 års
sockersak-
kunniga.

Den 14 januari 1921 anmälde jag behovet att tillkalla nya sockersakkunniga. Därvid framhöll jag, att dessa borde taga under överbäggande frågan om vilka särskilda åtgärder, som kunde finnas av nöden för tryggande av den inhemska sockerbetsodlingen under innevarande år. Jämväl tarvades utredning angående landets importbehov under innevarande konsumtionsår och åtgärder för säkerställande av dylik import. Vidare erfordrades i anledning av de lämnade statsgarantierna för kostnaderna för inköp och förädling av betskörden åren 1919 och 1920 ävensom för sockerimporten jämlikt det för tiden till och med den 31 oktober 1921 mellan staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget gällande avtal, att granskning bleve företagen av sockerbolagens verksamhet under den tid, garantierna avsåge. Även i andra uppkommande spörsmål, som sammanhängde med sockerfrågan, kunde det befinnas behöfligt att samråda med och inhämta upplysningar från på detta område sakkunniga personer.

Eders Kungl. Maj:t täcktes bifalla min hemställan och med anledning härav tillkallades såsom sakkunniga ledamoten av riksdagens första kammare A. W. T. von Sneidern, ledamöterna av riksdagens andra kammare O. Nilsson i Tånga och E. P. W. Röiug, direktören K. Eriksson, professorn L. Forsberg, juris doktorn J. C. Lembke och landstingsman P. Stenson i Flenninge. Herr Lembke har emellertid anmält sig förhindrad deltaga i de sakkunnigas arbete.

I promemoria den 27 januari 1921 hava de sakkunniga yttrat sig i frågan om importbehovet av socker under innevarande konsumtionsår. De åberopade därvid förebragt utredning angående den inhemska sockertillgången och den sannolika årsförbrukningen. Då av denna utredning framginge, att importbehovet under alla omständigheter syntes komma att inskränka sig till jämförelsevis små kvantiteter och då man vid en något senare tidpunkt — sedan resultatet av sockerförsäljningarna även under månaderna februari fram till april bleve känt — säkrare kunde bedöma, huruvida sockeråtgången inom hushållen hölle sig på oförändrad nivå eller underginge minskning, torde försiktigheten och önskvärldheten att om möjligt undgå de olägenheter ur valutasynpunkt, som vore förknippade med en sockerimport, bjuda, att man för närvarande icke företoge något inköp av socker i utlandet, utan avaktade förhållandenas utveckling på den inhemska marknaden.

De sakkunniga tillstyrkte alltså, att åtgärder för närvarande icke måtte företagas för sockerimport. Vidare framhöllo de sakkunniga, att behov enligt deras mening icke förefunnes att vid dåvarande tidpunkt upptaga till behandling frågan om förnyandet av överenskommelsen mellan staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget angående utövande av importmonopolet å socker.

Ifrågavarande överenskommelse hade, som ovan nämnts, gällt till och med den 31 oktober 1920. Något förnyande av densamma har ännu icke ansetts erforderligt.

Vidare hava de sakkunniga i promemoria den 16 februari 1920 yttrat sig i den till deras övervägande hänskjutna frågan, om vilka åtgärder, som kunde finnas av nöden för tryggnad av den inhemska sockerbetsodlingen under innevarande år, och hava därvid anfört följande:

»Vid utförandet av detta uppdrag hava sakkunniga haft till sitt förfogande åtskilliga framställningar och aktstycken berörande den föreliggande frågan.

Föreliggande
framställ-
ningar och
akter

Sålunda har herr statsrådet genom remiss den 20 januari 1921 till sakkunniga överlämnat en från svenska sockerfabriksaktiebolaget sagda dag ingiven promemoria, vari bolaget — under hänvisning till prisbildningen å den utländska sockermarknaden — förklarar sig icke kunna erbjuda betodlarna sådana villkor för betodlingen, att man kunde påräkna för landets behov erforderlig sockerbetsodling innevarande år, med mindre från statens sida även för 1921 års betskörd och dennas förädling garanti lämnades av ungefär enahanda innebörd som närmast föregående år.

Vidare har för sakkunniga förelegat en av föreståndaren för Sveriges allmänna lantbrukssällskaps driftsbyrå, agronomen Ludvig Nanneson, på uppdrag av Skånes betodlares centralförenings styrelse utförd beräkning angående de antagliga produktionskostnaderna vid sockerbetsodlingen år 1921.

Ifrågavarande kalkyl, vilken dagtecknats den 6 december 1920, har sedermera under gången av sakkunnigas arbete och på begäran av sakkunniga blivit av Nanneson i vissa hänseenden kompletterad.

Sedan sakkunniga därom anhållit, hava svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag inkommit med produktionskostnadsberäkningar för sockerbetsodling vid bolagens egna egendomar år 1921 jämte yttrande över Nannesons kalkyler.

Till sakkunniga har vidare överlämnats utdrag av protokoll vid sammanträde den 28 januari 1921 med styrelsen för Skånes betodlares centralförening, vari styrelsen, under hänvisning till Nannesons kalkyler, enhälligt förklarat sig för sockerbetsodlingen år 1921 göra anspråk på samma villkor som gällt under år 1920.

I skrivelse den 19 januari 1921 till sakkunniga hava slutligen södra Kalmar läns och Ölands betodlareförening framhållit önskemålet, att årets betpris ej måtte sättas lägre än fjolårets.

Föregående
års stats-
garanti åt
socker-
produk-
tionen.

Innan sakkunniga gå att närmare uttala sig i föreliggande frågor om 1921 års betodling torde det vara lämpligt att med några ord erinra om de mest betydelsefulla åtgärder på området, som av statsmakterna vidtagits under närmast föregående år.

Dessa åtgärder hava i huvudsak gått ut på att under krisåren få den för riket erforderliga sockertillgången säkerställd genom inhemsk betodling. I samband härmed har tillsetts, att ett för konsumenterna skäligt pris å socker erhållits.

Under krisåren var tillförseln utifrån så gott som omöjliggjord och man hade praktiskt taget att uteslutande trygga sig till den inhemska produktionen, vilken därför måste ur självförsörjningens synpunkt kraftigt understödjas.

Den väg, som anlitats för uppnående av dessa mål, har varit, att sockerfabriksbolagen fått förbinda sig att till betodlarna utbetala ersättning enligt av staten på förhand kontrollerade och godtagna villkor mot det att staten lämnat bolagen viss ersättning (genom nedsatt sockerskatt m. m.) eller iklätt sig garanti för täckandet av med betinköpen och sockerförsäljningen förenade, av Kungl. Maj:t godkända kostnader, varjämte reglering av sockerpriset medelst maximering ägt rum. I syfte att skydda staten för de ekonomiska konsekvenserna av oförmålda garanti, har reglering av sockerimporten avvägabragts, under senaste år genom införandet av importmonopol. Beträffande de garanterade betprisen må erinras, att priset per deciton sockerbetor med en sockerhalt av 16 procent vid s. k. höstleverans utgått med 2 kronor 95 öre för 1917 års skörd, 5 kronor 10 öre för 1918 års samt 7 kronor 50 öre för såväl 1919 som 1920 års betskördar.

Frågan om
förnyandet
av stats-
garantin.

Numera äro sedan snart två år importmöjligheterna åter öppnade och priset förhållandena å världsmarknaden — för socker likaväl som för ett flertal andra livsmedel — hava småningom bringats därefter, att utländsk vara kan tillföras landet till billigare pris än den svenska. Samma ofrånkomliga och rent samhälleliga behov, som under exempelvis åren 1917—1919 betingat den

svenska sockerbetsodlingens kraftiga främjande för fyllandet av ett oundgängligt sockerbehov, föreligger visserligen icke nu. Men andra omständigheter påkalla, enligt sakkunnigas uppfattning, att staten även för 1921 års betskörd och dennas förädling vidtager produktionsfrämjande åtgärder. Förutom det så att säga normala intresset att stödja och vidmakthålla denna för riket ur många synpunkter synnerligen betydelsefulla näring, torde det vara av nöden, att import av socker med hänsyn till bland annat valutaförhållanden så vitt möjligt undviks och den inhemska sockerproduktionen, som under krisåren genom det statliga ingripandet förhindrats utnyttja de gynnsamma konjunkturerna, därför beredes möjlighet att arbeta under betryggande betingelser även under övergångsåret 1921 och under tidsförhållanden, då det utländska sockerpriset — som i stort sett tenderar mot nedgående — ännu icke stadgats.

Ur de sålunda anförda allmänna synpunkterna få de sakkunniga alltså förorda, att beträffande 1921 års betskörd och dennas förädling statligt skydd lämnas av samma omfattning som under de närmast gångna åren.

Sakkunniga övergå nu till att i detalj behandla frågan om det betpris, som lämpligen bör godtagas såsom utgångspunkt vid den ifrågasatta garantiens lämnande, och anse sakkunniga, att detta pris bör så läggas, att det täcker de genomsnittliga produktionskostnaderna vid betodlingen.

Betpriset

I den av Nanneson den 6 december 1920 framlagda kalkylen förklaras — efter diskussion och motivering av de olika kostnadsposterna — att under de angivna förutsättningarna och med en hektarskörd av 260 deciton den antagliga, genomsnittliga produktionskostnaden för 1921 års sockerbetsodling kan beräknas vara 7 kronor 82 öre per 100 kilogram.

Beträffande de i Nannesons kalkyl (se sid. 15) ingående särskilda poster vilja sakkunniga här nedan göra följande erinringar och uttalanden.

Kreaturgödsel och konstgödsel. På grund av under senaste tid inträffat prisfall å chilesalpeter och superfosfat, för förstnämnda artikel från 49 till 42 kronor och för 20 procent superfosfat från 33 till 26 kronor, allt för 100 kilogram beräknat å odlingsorten, bör kalkylen för konstgödselkostnaderna numera ställa sig sålunda:

300 kilogram chile	å 42	126 kronor
300 » superfosfat	» 26	78 »
200 » 40 % kali	» 35	70 »

Summa 274 kronor.

Med insättande av ovan angivna, sänkta pris å konstgödseln i Nannesons beräkning å kreaturgödseln underkastas även sistnämnda post, om det Nannesonska beräkningssättet bibehålles, en väsentlig nedsättning, eller från 244 till 190 kronor. Beträffande det av Nanneson nu använda beräkningssättet för kreaturgödselns kostnad, må emellertid framhållas, att detsamma helt avviker från den i föregående års sockerbetskalkyler begagnade metoden. Sakkunniga finna för sin del, att, även om den nya beräkningsmetoden kan anses mera rationell, densamma likvisst åtminstone tillsvidare är behäftad med så mycken osäkerhet, att någon verklig fördel med dess användning i stället för den äldre beräkningen ej vinnes. Sakkunniga upptaga därför kostnaden för

kreatursgödseln till samma siffra som under föregående år, det vill säga till 147 kronor. Då i denna siffra emellertid icke ingå kostnader för gödselns utkörning och spridning, måste ett tillägg härför göras, vilket dock — för att få bättre jämförelse med föregående år — lämpligen bör ske, icke under gödselkostnaden, utan i den längre ned förekommande posten »andel i allmänna omkostnader». Med utgående från en av Nanneson lämnad uppgift, att hälften av de för tidigare år härunder upptagna 7 mans- och 3 hästdagsverken hänför sig till utkörning och spridning av kreatursgödseln och med användande av här nedan godtagna pris för mans- och hästdagsverken (10, respektive 8 kronor), skulle alltså tillägget för utkörnings- och spridningskostnaderna bliva 47 kronor.

Beträffande gödselkostnaderna anse sig sakkunniga alltså böra i Nannesons kalkyl verkställa en *reduktion* för kreatursgödseln från 244 till 147 kronor och för konstgödseln från 316 till 274 kronor eller med sammanlagt *139 kronor*. A andra sidan kommer ett tillägg till de allmänna omkostnaderna att göras med 47 kronor.

Mot den i Nannesons kalkyl upptagna posten för *kalkning* hava sakkunniga intet att erinra.

Mänsklig arbetskraft. Efter ingående granskning av de under denna rubrik i kalkylen angivna kostnadsposter och de till grund härför liggande beräkningar hava sakkunniga som slutresultat funnit sig böra godtaga de av Nanneson upptagna beloppen. Beträffande den ordinarie arbetskraften vid jordens beredning har räknats med 230 manstimmor och ett enligt gällande löneavtal framräknat medelpris per arbetstimme av en krona. Kostnaderna för ackordsarbetet för rensning och upptagning hava upptagits till under föregående år faktiskt utbetalta. Posten kostnader för driftsledning är beräknad till samma belopp som föregående år.

Dragarekostnad. Beträffande denna post har Nanneson i 1921 års kalkyl upptagit en högre siffra än för år 1920, något som med hänsyn till att såväl priset å hästar som foderprisen avsevärt gått ned sedan i följd icke synes vara motiverat. Sakkunniga hava bibehållit Nannesons beräkning å antal hästtimmar, 320, men hava — efter uppdelning av de till grund för kostnaden per hästtimme liggande olika poster och dessas värdesättande efter nu rådande pris å hästar, foder m. m. — funnit sig böra stanna vid ett självkostnadspris per effektiv hästtimme för samtliga driftsgrenar av i medeltal 70 öre i stället för det av Nanneson angivna 81 öre. Med godtagande av en höjning med 14 % för de för sockerbetsodlingen använda hästtimmarna bliver alltså priset per hästtimme inom sockerbetsodlingen 80 öre och totala dragarekostnaden per hektar 256 kronor, vilken siffra praktiskt taget sammanfaller med föregående års. Härigenom *minskas* dragarekostnaden i Nannesons kalkyl med 38 kronor.

Rörande de för *frakter, döda inventarier, andel i underhåll av byggnader* och *grundförbättringar, skatter* och *ränteanspråk* av Nanneson beräknade kostnader hava sakkunniga icke funnit skäl framställa några erinringar.

Däremot skall, på sätt här ovan under gödselkostnader närmare angivits, *andel i allmänna omkostnader* höjas från 48 kronor till 95 kronor, på grund av tillägget för — eller rättare sagt omflyttningen av — en till 47 kronor uppgående post för utkörning och spridning av kreatursgödseln.

Bruttoproduktionskostnaden per hektar. Genom ovan angivna justeringar i gödselkostnaderna (sänkning med 139 kronor), dragarekostnaden (sänkning med 38 kronor) och allmänna omkostnader (höjning med 47 kronor) åvägbringas en sänkning i den av Nanneson angivna bruttoproduktionskostnaden per hektar från 2,154 till 2,024 kronor.

Vinst å betavfall och blast. I den Nannesonska kalkylen upptages betodlarnas förtjänst på billigare inköp av melass till 64 kronor. Emellertid har priset å melass nu fallit till 12 öre per kilogram, varför betodlarnas förtjänst på melassen, om sagda pris skulle bli bestående, skulle inskränka sig till skillnaden mellan 12 öre och det vid betodlarnas inköpsrätt gällande pris å 6 öre per kilogram för ett fat om 250 kilogram per varje hektar, det vill säga till 15 kronor. Sakkunniga hava emellertid ej vidtagit någon ändring av slutsiffran 121 kronor, som Nanneson upptagit såsom betodlarnas vinst å betavfall och blast. Anledningen härtill är, att sakkunniga anse, att en eventuellt minskad vinst å melassen uppväges av vinst å betmassa, som av Nanneson icke upptagits till något värde. Sakkunniga äro nämligen av den uppfattning, att betmassan bort åsatts visst värde, enär avsaknad av densamma otvivelaktigt skulle medföra, att betodlarna — för tillgodoseende av saftfoderbehovet inom ladugårdsskötseln — eljest bleve nödsakade odla foderrotfrukter i viss omfattning, vilket, på grund av de nuvarande kostnaderna för foderrotfruktsodlingen, bleve väsentligt dyrare. Efter närmare beräkning av dessa poster hava sakkunniga därför funnit det berättigat att låta den minskade vinsten å melassen kompenseras av vinsten å erhållen betmassa och hava följaktligen bibehållit som slutsiffra för vinst å betavfall och blast beloppet 121 kronor.

Nettoproduktionskostnaden per hektar. Genom de av sakkunniga sålunda vidtagna ändringar i Nannesons kalkyl för sockerbetsproduktionen för år 1921 erhålles alltså följande beräkning för produktionskostnaderna per hektar. Till jämförelse meddelas jämväl de av Nanneson ursprungligen upptagna kostnadsposterna, ävensom 1920 års kalkyl.

	Sakkunnigas beräkning år 1921	Nannesons kalkyl för år 1921	1920 års kalkyl
	(kronor per hektar)		
<i>Gödselkostnader:</i>			
Kreaturgödsel	147	244	147
Konstgödsel	274	316	322
Kalkning: andel av underhållskalkning	6	6	—
<i>Mänsklig arbetskraft:</i>			
Manstimmar 230 à 1.—	230	230	185
Ackordsarbete för rensning och upptagning	480	480	450
Driftsledning	140	140	140
<i>Dragarekostnad</i> 320 hästtimmar à 0.80	256	294	255

Övriga kostnader:

Frakter 260 dt à 0.25	65	65	68
Döda inventarier	128	128	170
Andel i underhåll av byggnader	31	31	15
» » » » grundförbättringar	8	8	6
» » allmänna omkostnader	95	48	103
Skatter	25	25	25
Ränteanspråk	139	139	137
	2,024	2,154	2,024

Avgår vinst å betavfall och blast:

Betmassa	}	121	121	192
Blast, 260 dt à 0.22				
Melass				
Nettoproduktionskostnad per hektar		1,903	2,033	1,832

Enligt sakkunnigas beräkning skulle alltså *nettoproduktionskostnaderna vid 1921 års sockerbetsodling uppgå till i medeltal 1,903 kronor per hektar.*

Hektarskörd och produktionskostnad per deciton. Sockerbetskörden per hektar har för den skånska betodlingen uppgått till i medeltal för

åren 1919—20	26,984 kilogram
och åren 1918—20	26,343 »

Med utgångspunkt från nyss angivna nettoproduktionskostnad per hektar bliver den beräknade produktionskostnaden för deciton sockerbeter vid en medelskörd av

270 deciton per hektar	7 kronor 5 öre och
260 » » »	7 » 32 » .

Med hänsyn till de senaste årens faktiska sänkningar av skörderesultatet och med kännedom om den tendens till minskad rotvikt i skörden, som med åren gjort sig gällande jämsides med en på grund av förädlingen skeende ökning i betornas sockerhalt, har det synts sakkunniga skäligt att för år 1921 räkna med medeltalet från åren 1918—20, det vill säga med en hektarskörd av 260 deciton.

Sockerbetspriset för år 1921. Utgår man alltså från en produktionskostnad av i medeltal 7 kronor 32 öre per deciton, är det emellertid att märka, att det sockerbetspris, som plägar sättas som grundpris, icke har avseende å sockerbeter av genomsnittskvalitet utan å sockerbeter med 16 procent sockerhalt. Då sockerhalten under de tre senaste åren med i genomsnitt 1.50 procent överstigit grundtalet, 16 procent sockerhalt, och då för varje överskjutande tiondels procent sockerhalt erlagts ett tilläggspris av 3 öre för 100 kilogram, borde rätteligen det grundpris, som skall hava avseende å sockerbeter med 16 % sockerhalt, beräknas efter 48 öres (15.0 × 3) avdrag å den enligt produktionskostnadskalkylen erhållna siffran för betor av genomsnittskvalitet, det vill säga priset för betor med 16 % sockerhalt borde kunna beräknas till 6 kronor 84 öre per deciton.

Sakkunniga hava emellertid ansett, att detta pris icke lämpligen bör fastställas såsom för året gällande grundpris. Dels har dylikt avdrag med hänsyn till sockerhalten icke verkställts tidigare år, då det visserligen gällt

att alldeles särskilt stimulera betodlingen, och dels har sockerhalten de tre senaste åren varit ovanligt hög. Vidare visar det sig, att hektarskörden även för vissa skånska fabriksdistrikt, som arbeta under mindre gynnsamma förhållanden, plägar ligga ganska väsentligt under det antagna medeltalet, 260 deciton. Sålunda har hektarskörden för de distrikt, som levererat betor till Ängelholms, Karpalunds och Örtofta sockerfabriker, i medeltal för de fem åren 1915—1919 stannat vid endast 241 deciton, och härvid är att märka, att det särskilt klena resultatet för år 1920 icke medräknats. Till sist anse sakkunniga, att fjolårets för betodlingen mindre gynnsamma skörderesultat rimligen bör motivera, att priset i år ej undergår en alltför stark nedsättning. Med hänsyn härtill hava sakkunniga enats om att för 1921 års betodling föreslå ett pris, som närmare ansluter sig till det ovan, utan avdrag för sockerhalten angivna produktionspriset å 7 kronor 32 öre per deciton, och hava därvid stannat vid 7 kronor 25 öre att gälla vid s. k. höstleverans för betor med 16 procent sockerhalt. I likhet med vad under föregående år tillämpats skulle priset vid s. k. vinterleverans höjas med 50 öre till 7 kronor 75 öre, vartill såväl vid höst- som vinterleverans skulle komma ett tilläggspris av 3 öre per deciton för varje överskjutande tiondels procent sockerhalt. Beträffande övriga villkor vid sockerbetsleveranserna tillstyrka sakkunniga, att samtliga hittills gällande bestämmelser bibehållas.

Jämförelse mellan sockerbets- och kornodlingen. I syfte att få uttrönt, huruvida det föreslagna betpriset ger sockerbetsodlingen möjlighet att konkurrera med kornodlingen — den enda odling, som för närvarande torde kunna tänkas inkräkta på betodlingens område — hava sakkunniga tagit del av en av Nannesson verkställd kalkyl, som av sakkunniga jämkats i enlighet med ovan för sockerbetskalkylen antagna nya värden för gödselkostnader och dragarekostnader. Därvid har det visat sig, att en kornskörd om 25 deciton per hektar till ett försäljningspris av 30 kronor per deciton med nu beräknade produktionskostnader skulle motsvaras av en sockerbetskörd om 260 deciton per hektar efter ett betpris av 6 kronor 72 öre per deciton. Detta torde visa, att det föreslagna betpriset förebygger konkurrens med odling av andra kulturer.

Under förutsättning att sockerfabriksbolagen förbinda sig att till betodlarna utbetala ersättning i överensstämmelse med ovan förordade grunder, tillstyrka sakkunniga, att bolagen, på sätt hittills skett, av staten tillförsäkras garanti för de med inköpen och förädlingen av 1921 års betskörd förenade kostnader.

Garanti åt sockerfabriksbolagen.

För att bereda staten erforderligt skydd för de ekonomiska konsekvenser av denna garanti, som kunna uppkomma på grund av det utländska prisläget å socker, torde införselmonopolet å socker böra förlängas att gälla även under den nu föreslagna garantitiden.

Införselmonopol å socker.

Beträffande frågan om sockerprisets reglering medelst maximipris hava sakkunniga i annat sammanhang härom framställt förslag.

Maximipris å socker.

Hemställan.

Under återopande av vad ovan anförts få 1921 års sockersakkunniga hemställa, att i proposition till riksdagen måtte föreslås, att riksdagen med-

att — under förutsättning att Svenska sockerfabriksaktiebolaget och Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbinda sig att till odlare av sockerbetor för deras räkning under år 1921 utbetala ersättning i överensstämmelse med ovan angivna grunder — staten må gent emot bemälda bolag ikläda sig garanti för sådana av Kungl. Maj:t godkända kostnader för inköp av 1921 års betskörd och dennas förädling, som icke täckas av härför av vederbörande bolag på förhand mot redovisningsskyldighet uppburna medel och som icke heller kunna uttagas vid det framställda sockrets försäljning,

samt *att*, därest Kungl. Maj:t finner omständigheterna så påkalla, Kungl. Maj:t även efter den 31 oktober 1921 må äga föreskriva, att för tid, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock ej längre än till och med den 31 oktober 1922, införsel till riket av socker icke må äga rum av annan än staten eller den eller dem, åt vilken eller vilka Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt, ägande Kungl. Maj:t i varje fall stadga de villkor för sådan överlåtelse, som må finnas erforderliga.»

Vad härefter angår frågan om åtgärder för reglerande av priset å socker, så hava de sakkunniga anmodats avgiva yttrande angående behovet av förlängd giltighet av lagen den 30 april 1918 (nr 207) om fastställande av högsta pris å vissa varor under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Med anledning härav hava de sakkunniga i skrivelse den 22 januari 1921 till chefen för justitiedepartementet uttalat önskvärdheten av att genom lag fortfarande lämnades möjlighet för Kungl. Maj:t att åsätta socker högsta pris, varför de sakkunniga, för den händelse att maximiprislagens avfattning under nuvarande förhållanden lämnade Kungl. Maj:t denna möjlighet, hemställde om maximiprislagens förlängning ännu ett år.

Vid anmälan inför Eders Kungl. Maj:t av denna fråga anförde chefen för justitiedepartementet enligt det vid proposition nr 66 fogade utdrag av protokollet över justitieärenden för den 10 februari 1921, att bestämmelsen om maximipris å socker numera icke vore påkallad av de skäl, som uppburit den hittillsvarande maximiprislagstiftningen. Därest maximipris å socker fortfarande erfordrades för ordnande av sockerfrågan, borde fördens skull bestämmelse därom ej meddelas i den form, som anvisades av den nuvarande maximiprislagen. Chefen för justitiedepartementet hemställde alltså, att lagförslag om fortsatt tillämpning av maximiprislagen, vars giltighetstid utginge den 28 februari i år, icke måtte föreläggas årets riksdag.

Då Eders Kungl. Maj:t med bifall härtill icke funnit sig böra ifrågasätta maximiprislagens förlängning, hava de sakkunniga efter given anledning i skrivelse till mig den 16 februari 1921 frambållit önskvärd-

heten av att annat lagligt stöd lämnades för bibehållande av nu gällande maximiprisförordning å socker — däri inbegripet ansvarspåföljder — samt föreslagit att, i samband med den av dem ifrågasatta förlängningen av befogenheten för Kungl. Maj:t att införa importmonopol å socker, riksdagens medgivande måtte utverkas, att, därest Kungl. Maj:t skulle finna omständigheterna så påkalla, Kungl. Maj:t ägde föreskriva, att för tid, som Kungl. Maj:t bestämde, dock högst till och med den 31 oktober 1922, priset på socker icke finge överstiga av Kungl. Maj:t fastställt högsta pris.

I likhet med de sakkunniga finner jag omständigheterna påkalla, att åtgärder vidtagas för tryggnad av den inhemska sockerbetsodlingen jämväl under innevarande år.

*Departements-
chefen.*

Visserligen är det sant, att möjligheter nu förefinnas för införskaffande till riket av utländskt socker, om så skulle erfordras, ävensom att priset å dylikt socker åtminstone för närvarande ställer sig billigare än det svenska, men förhållandena å den utländska sockermarknaden äro ingalunda så stabiliserade, att man med någon säkerhet nu kan bedöma situationen å denna marknad under nästkommande konsumtionsår. Det är således ej uteslutet, att en otillräcklig inhemska sockerbetsodling och sockerproduktion innevarande år kan medföra svåra följder med hänsyn till sockertillgången.

Den sockerimport, som under föregående konsumtionsår blev ofrånkomlig, belöpte sig, som tidigare omnämnts, till 60,000 ton och betingade ett inköpspris av ungefär 80 miljoner kronor (frakt, assurans, tull och skatt äro icke inräknade i detta belopp). Det rör sig alltså här om värden, som hava stort inflytande på rikets handelsbalans samt våra betalnings- och valutaförhållanden gent emot utlandet. Då eventuell, ny import av socker under rådande förhållanden sannolikt komme att till huvudsaklig del avse rörsocker samt i följd härav ske från länder, som hava mindre deprecierad valuta än vår, är det av stor betydelse även för uppehållande av den svenska kronans köpkraft att så vitt möjligt undvika ett förnyande av mera betydande inköp av utländskt socker.

De fördelar, som under förutsättning av god tillgång och lågt pris å socker å världsmarknaden skulle vinnas genom införsel av utländskt konsumtionssocker, anser jag icke vara så betydande, att man med hänsyn därtill bör taga den risk och de olägenheter, som sålunda äro förenade med att i mera betydande omfattning göra det inhemska sockerbehovets tillgodoseende under innevarande och kommande hushållsår beroende å

inköp av utländskt socker. Då det med bestämdhet kan förutsättas, att den inhemska betodlingen och sockerproduktionen — som visserligen under krisåren genom produktionsbefrämjande statliga åtgärder kommit i åtnjutande av visst stöd men som dock å andra sidan just genom dessa åtgärders prisreglerande karaktär förhindrats att fritt utnyttja högkonjunkturen — under rådande tidsförhållanden icke kunna vara i stånd att på egen risk upprätthålla en för rikets ungefärliga behov nästkommande hushållsår erforderlig produktion, så finner jag mig böra tillstyrka sådana åtgärder, som av de sakkunniga föreslagits ifråga om årets sockerproduktion.

Mot de sakkunnigas beräkningar och förslag beträffande pris vid leverans till sockerbolagen av sockerbetor av 1921 års skörd, har jag intet att erinra. Jag förordar alltså, att priset per deciton betor bestämmes till 7 kronor 25 öre för höstleverans och till 7 kronor 75 öre vid vinterleverans, allt vid en sockerhalt av 16 procent. Liksom föregående år beräknas för varje överskjutande tiondels procent sockerhalt ett tilläggspris av 3 öre per deciton utöver sagda grundpris. Beträffande de övriga villkor, som skola intagas i betodlingskontrakten, har för mig anmälts, att efter förhandlingar mellan svenska sockerfabriksaktiebolaget och representanter för betodlarna angående viss omredigering av kontraktens bestämmelser enighet uppnåtts om desamma avfattning, med undantag dock beträffande frakten för sockerbetorna och tidpunkten för betornas likvidering. I förstnämnda avseende hava betodlarnas representanter yrkat på bibehållande av fjolårets bestämmelser, medan bolaget ansett, att de stadganden, som gällt före år 1919, nu borde återupptagas. Beträffande betalningen för betorna har bolaget ifrågasatt, att likvid skulle utgå i tre terminer, nämligen med 40 procent av grundpriset vid fullgjord leverans, 30 procent av grundpriset jämte tilläggspriset för sockerhalten senast den 1 mars 1922 samt återstående 30 procent av grundpriset senast den 1 maj 1922. Betodlarnas representanter hava emellertid yrkat på bibehållande av förut gällande anordning, att grundpriset skall erläggas omedelbart vid leveransen och tilläggspriset regleras senast den 1 mars. Jag finner mig böra biträda den av betodlarnas representanter intagna ståndpunkten, att även för år 1921 skola gälla de bestämmelser om frakter och betalning, som föreskrivits för år 1920, och har jag förvissat mig om att bolaget, i händelse att nedanstående förslag till statsgaranti bifalles, icke har något att erinra häremot. I övrigt böra de mellan bolaget och betodlarnas representanter överenskomna villkor läggas till grund för garantins lämnande.

Under förutsättning att sockerbolagen förbinda sig utgiva er-

sättning till betodlarna i enlighet med vad jag nu anfört i fråga om pris och övriga villkor, torde staten böra gent emot bolagen iklåda sig garanti för kostnaderna för inköp av 1921 års betskörd och dennas förädling i överensstämmelse med föregående års anordning, dock torde för att begränsa statens ansvarighet böra bestämmas att garantin beträffande betodlingen under 1921 för svenska sockerfabriksaktiebolaget icke må gälla större betareal än 42,000 hektar, eller samma areal, som var avsedd 1920. Någon dylik begränsning av garantin torde icke vara behöflig beträffande mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag.

Bolagen böra även i fortsättningen vara redovisningsskyldiga för de inkomster, de under garantitiden erhålla genom sockrets försäljning. Liksom föregående år bör garantin omfatta allenast av Kungl. Maj:t godkända kostnader för betskördens inköp och förädling. Denna bestämmelse ger Kungl. Maj:t erforderlig befogenhet att i lämplig befunden ordning verkställa granskning av bolagens ekonomiska förvaltning. I detta sammanhang vill jag meddela, att granskning för närvarande genom de sakkunniga pågår angående sockerbolagens ekonomiska verksamhet för den hittills gångna garantitiden.

För att säkerställa staten mot utgifter på grund av garantin måste bolagen beredas möjlighet att för sin vara erhålla ett pris, som täcker produktionskostnaderna och möjliggör av Kungl. Maj:t godkänd förräntning av bolagens aktiekapital. Härför erfordras ett fortsatt utestängande av konkurrens med det för närvarande billigare utländska sockret. Införselmonopol å socker är alltså fortfarande nödvändigt.

Det nu gällande bemyndigandet beträffande importmonopol gäller emellertid icke längre än till och med den 31 oktober 1921. En följd av den nya garantin torde därför böra bliva, att riksdagens medgivande utverkas till monopolets förlängning. Särskild framställning lärer böra avlåtas till riksdagen därom.

Det statliga reglerandet av prissättningen å socker bör emellertid icke inskränka sig allenast till att tillförsäkra bolagen ett sockerpris, tillräckligt högt att säkerställa staten mot utgift på grund av statens garantiförpliktelse. Då staten genom det till följd härav erforderliga importmonopolet befriat bolagen från konkurrens, har staten skyldighet bevaka, att sockerpriset för konsumenterna ej blir högre än som ovillkorligen erfordras för vinnande av det med garantin avsedda syftet. Detta har hittills skett genom bestämmande av maximipris med stöd av maximiprislagen. Såsom chefen för justitiedepartementet anfört, torde ett dylikt förfarande icke längre kunna grundas å de skäl, som uppburit den hittillsvarande, den 28 februari 1921 utlöpande maximipris-

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 89 häft. (Nr 101.) 4

lagen. Befogenhet att med ansvarspåföljd för överträdelse bestämma högsta pris vid försäljning av socker bör sålunda i annan form beredas Kungl. Maj:t. Då dylik befogenhet bör finnas under samma tid införselmonopol å socker gäller, lärer, såsom de sakkunniga ock föreslagit, riksdagens medverkan härtill lämpligen böra utverkas i samband med frågan om importmonopolet.

Huruvida de i förordningen den 9 augusti 1920 (nr 535) angående maximipris å socker angivna pris måste bibehållas eller sänkning skall kunna vidtagas beror på utredning av de sakkunniga i samband med granskning av bolagens räkenskaper.

Liksom föregående år torde garantifrågan böra underställas riksdagen, och jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbinda sig att till odlare av sockerbeter för deras räkning under år 1921 utbetala ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med av mig nu förordade grunder — staten må gent emot bemälda bolag ikläda sig garanti för sådana av Kungl. Maj:t godkända kostnader för inköp av 1921 års betskörd och dennas förädling, som icke täckas av härför av vederbörande bolag på förhand mot redovisningsskyldighet uppburna medel och som icke heller kunna uttagas vid det framställda sockrets försäljning.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Allan Tigerschiöld.